

conocer y de un disfrute de ese proceso. Solo así se explica la intensidad de su dedicación al estudio en jornadas interminables en el *Istituto di Lingue romanze* de via Beato Pellegrino (recordamos con nostalgia los otrora neblinosos inviernos de Padua). Si naciera otra vez volvería a hacer lo mismo, repetía. No es esta, creemos, la peor manera de emplear una vida.

José PÉREZ NAVARRO
 Università di Padova
 Pedro SÁNCHEZ-PRIETO BORJA
 Universidad de Alcalá

ORIOI CASASSAS I LA LLENGUA
 (1923-2012)

INTRODUCCIÓ

Oriol Casassas i Simó va morir a Barcelona el mes d'octubre de 2012. Havia nascut a Sabadell el setembre de 1923; tenia per tant vuitanta-nou anys: una vida llarga i de treball. Era un home molt actiu en aspectes bastant diversos de la nostra cultura i identitat. Se li han fet bastants homenatges i se l'ha recordat des de camps molt diferents. Aquí, sense deixar d'esmentar altres aspectes, ens centrarem principalment en la seva preocupació per la llengua.

Oriol Casassas era metge i es guanyava la vida com a metge: metge de nens, pediatre, una forma molt agraïda d'exercir la medicina quan el nen es cura, però amb moments terribles quan la ciència és insuficient. Cal recordar-ho quan parlem d'ell en els ambients no mèdics, com ho va fer Joan Oliver, el poeta Pere Quart, amic i veí seu durant anys a Sabadell, en el pròleg d'un llibre de versos.

En els aspectes de Casassas relacionats amb les lletres hi podem diferenciar, com a mínim, cinc punts. El primer i potser més bàsic, el de formació: el desenvolupament d'un nen en una llar intel·lectualitzada amb pare i mare mestres, i dos germans poc més grans que també es dedicaran a la cultura: la química i la geografia. El segon és l'obra de creació, visible més que res en els seus llibres de versos. El tercer, potser el més visible a la llarga, la gran dedicació al llenguatge tècnic, en aquest cas el mèdic, amb la compilació, dirigint un grup ampli de col·laboradors per a fixar el llenguatge mèdic en català, del *Diccionari*. El quart, el conreu del català en la major part de les seves activitats escrites; i encara queda un cinquè punt: la direcció en què enfocava la catalanització de les institucions en les quals va treballar, principalment l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, la Societat Catalana de Biologia, els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana i en diversos llibres. Analtzarem cadascun d'aquests punts.

1. ELS ANYS DE FORMACIÓ BÀSICA. EL CLIMA FAMILIAR

Casassas, ja s'ha dit, va néixer en una casa on hi havia un clima de cultura. El pare i la mare eren mestres, compromesos amb el desenvolupament de l'educació des de línies modernes. Això havia d'influir per força en els fills que sortiren, com a mínim, lletraferits, amb independència del seu treball com a químic, geògraf o metge. Els pares, Enric Casassas i Cantó, i Carme Simó i Saco, tenien una bona formació pedagògica, a partir de la influència positiva de l'escola de mestres de Joan Bardina. Exerciren molts anys a Sabadell. A més, l'avi patern havia estat llibreter. I el mestre

Casassas i Cantó va publicar un llibre sobre Tona l'any 1943. Anys més tard cal no deixar massa lluny una altra influència familiar i literària: per casament fou gendre d'una gran parella de poetes del país: Carles Riba i Clementina Arderiu.

2. LA LLENGUA PURA. L'OBRA DE CREACIÓ LITERÀRIA. EL POETA.

Fou autor de dos llibres, un és el *Primer —i últim— llibre d'exercicis*, que va guanyar el premi Salvat-Papasseit de l'any 1972. És breu, i està publicat a la col·lecció «Les quatre estacions», que portava Josep Pedreira, l'any 1973. Hi ha 33 poemes. En un altre lloc he escrit: «L'estil és lliure, apassionat, i el llenguatge no és planer. Per entendre'l cal estar a l'aguait del que vol dir, però també cal el diccionari, perquè el lèxic és molt ric». Seguint Joan Oliver, no és un metge que fa versos, sinó que és per si mateix un poeta. Diu Oliver: «No, la temàtica del nostre poeta no ha estat poada en la deu professional, sinó que clava les arrels en l'home com a criatura social». El pòrtic del llibre ja marca una intenció: «A les Menines de Picasso, que amb pinzellada nova reproduïxen formes antigues».

En el mateix volum, tot ell primet, en total setanta pàgines, hi ha un altre Llibre de poemes: *Prima nox*. Són catorze poemes, també curts, en relació al que pensa un serf el dia que es casa i el senyor feudal practica el “dret de cuixa”. En un lloc explica: «La llengua dels vells comtes resta en peu, i és la meva venjança». I permeteu-me que acabi aquest tros recordant el començament de l'últim poema: «Tard o d'hora farem malves, potser malves pansides...».

3. LA LLENGUA APLICADA. EL LLENGUATGE MÈDIC. TERMINOLOGIA. EL DICCIONARI.

Casassas dedica una bona part de la seva força en el marc de la llengua a la nova fixació del llenguatge científic en el camp de la medicina. Més el llenguatge dels metges que dels malalts. Hi havia un primer intent, molt reeixit i important, el clàssic, el *Diccionari* que dirigia Manuel Corachan i es va publicar just el juliol de 1936. Va tenir poca difusió, perquè l'edició no es pogué reparar i va quedar amagada, guardada, al Casal del Metge. Al cap de molts anys, cinquanta ben bons, el 1990, va poder sortir un nou diccionari, portat principalment per l'empenta de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la qual Casassas fou president durant quatre anys. Hi hagué, el 1974, un *Vocabulari mèdic*, petit, amb caràcter supletori que els mateixos autors, entre ells Casassas, van considerar insuficient. D'allà va venir el *Diccionari Enciclopèdic de Medicina*. En manllevo una cita: «Té 1.729 pàgines i és un autèntic monument de la llengua científica. A la primera pàgina hi consta Oriol Casassas com a director. Com a redactors, el mateix Casassas, juntament amb Josep Alsina i Bofill, Joaquim Ramis i Coris, Eduard Llauradó i Miret i Jaume Francí i Pallegà, i quatre assessors lingüístics de la Secció Filològica de l'IEC. [...] Casassas fa un “Prefaci marginal”, curt i sucós, datat l'octubre de 1988». Aquesta obra és important, serà un clàssic de la nostra medicina, i també de la llengua. És conegut correntment com “el Casassas”. Hi ha una segona edició del 2000, amb més de dues mil pàgines. Casassas ja no hi figura tot i que es manté el “Prefaci marginal” de 1988.

Casassas va treballar en molts més aspectes del llenguatge tècnic. Ja s'ha esmentat la participació inicial en el *Vocabulari mèdic* de 1974. Després ha ajudat a confegir alguns dels volums de terminologia editats per la Conselleria de Sanitat, que són un bon recull lexicogràfic, que, com s'ha dit, potser han estat menys utilitzats del que caldria.

EL SEU LLOC A L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS.

Es diu en un altre lloc: «És per aquesta tasca immensa en el camp de la terminologia mèdica, del llenguatge científic en català, que s'ha apuntat que Casassas tant podia estar a la secció de Ciències Biològiques com a la Filològica. I amb un afegitó: a la secció de Ciències potser algun altre hagués pogut fer una feina semblant», tot i que sense la seva decisió i empena, un convenciment que arrossegava el treball dels altres.

Probablement hagués estat més centrat en la secció més dedicada a la llengua, perquè els aspectes mèdics ja els podia desenvolupar, i així ho va fer, en altres societats, bàsicament les Societats Catalanes de Biologia i de Pediatria, de les quals va ser president.

Potser s'escau un comentari sobre les Acadèmies de la Llengua. En molts països hi tenen un cert paper representants de les ciències o d'aspectes de la cultura que no són estrictament literaris, sinó més aviat tècnics. El llenguatge és prou divers, i quan es tecnifica és prou ric i complex per justificar que persones que estan més especialitzades en un camp puguin ser d'utilitat a l'hora de definir aspectes de la llengua que els són més propers. El llenguatge mèdic n'és un exemple clar, però no pas l'únic. Casassas és un magnífic exemple en aquest sentit. Altra cosa és que el seu apassionament l'hagués fet còmode en les discussions de literats i filòlegs.

4. ELS ALTRES ESCRITS MÈDICS. EL PEDIATRE I L'INTERÈS SOCIAL DE LA MEDICINA.

Casassas és autor de diversos llibres. Com a mínim, quatre de primer ordre dins de la seva obra. Tots ells es poden classificar dins del camp de la història de la medicina. Dos, rigorosament històrics. Els altres dos, entre l'assaig i la història.

El més important des del punt de vista estrictament històric és *La medicina catalana del segle xx*, publicat l'any 1970 per edicions 62 dins de la col·lecció «Llibres a l'abast», el 82 de la sèrie. És petitet, de 239 pàgines, però va ser fonamental en el seu temps. Sortia el maig de 1970 i la primera setmana de juny s'inaugurava el primer Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Avui ens pot semblar una edició molt condensada, però hi ha el que hi havia d'haver, i es publicava en un moment oportú. Casassas va ser després vicepresident del segon congrés, el 1975. Els congressos van tenir continuïtat i avui ja van pel número 18.

Dins de la mateixa línia, medicina catalana del segle xx, hi ha una història de la seva especialitat: *Metges de nens. Cent anys de pediatria a Catalunya*. Fou publicat per Edicions La Magrana el 1993. És més dens, quatre-centes pàgines, i està fet en col·laboració amb Joaquim Ramis. També és una font important de dades.

Després vénen dos llibres més gruixuts, editats per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, dins de la Biblioteca Abat Oliva. El primer, de 1996, número 166 de la col·lecció, és *Josep Alsina i Bofill. L'exemple*. Alsina (1904-1993) ha estat un dels metges més importants de Catalunya en el seu temps, que encara ha arribat a ser el nostre. És una biografia en vint-i-set articles, més una altra part de vuit capítols sobre els escrits del mateix Alsina.

L'altre llibre és el més voluminós de tots. També potser el més característic de la manera d'escriure de Casassas, exceptuant el de poemes. Té 679 pàgines i és el número 217 de la col·lecció Abat Oliva. Va sortir el 1999. El títol sembla molt propi de l'estil de l'autor: *Una faula i setze històries*. És a dir, no se sap ben bé què hi ha a dintre. Hi ha un recull, molt ben ordenat de forma temà-

tica, de gairebé un centenar d'escrits, o fragments, conferències publicats en llocs bastant diversos, i gairebé sempre al voltant del tema de la cultura catalana. És una col·lecció d'assaigs, de valor divers, de gran amplitud en el temps, des l'actualitat punyent, a la temàtica medieval, de Llull a Berenguer Sarriera, en ocasió dels *Reculls lexicogràfics*. En molts fragments hi ha una considerable riquesa lingüística, i cal dir, a més a més, que Oriol Casassas té un estil literari propi.

El vessant social de la pediatria. N'hem escrit en un altre lloc. Es va moure principalment en el medi de la Societat Catalana de l'especialitat. Els seus escrits més importants són *L'ensenyament de la pediatria*, el 1964; *L'hospitalització pediàtrica a Catalunya*, el 1966; *La pediatria en el sub-urbi*, 1967. Com veiem, pels anys en què es van publicar, pertanyen a una etapa de sensibilització i lluita social. En aquests camps Casassas hi va tenir una dedicació i una activitat exemplars.

5. LES SOCIETATS CIENTÍFIQUES. LA DIRECCIÓ DE PUBLICACIONS CIENTÍFIQUES CATALANES.

Acabem de remarcar la seva preocupació vers els problemes de la societat, més centrats en la seva actuació directa, la pediatria, i en la seva formació i projecció cultural. Va tenir un compromís ferm, extens i més marcat en quatre grans institucions. Quan va assolir llocs directius hi tingué una dedicació entusiasta i en algun cas hi vessava tot el seu potencial. I la llengua, en temps en què no tenia pas facilitats, era un dels camps de lluita. Així ho va demostrar en bastants moments en la Societat Catalana de Pediatria, que presidí, i de la qual dirigí la revista, el *Butlletí*, durant sis anys, de 1959 a 1965. Igualment en l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, de la qual fou president i també, per tant, director de la revista. A redós de l'Acadèmia hi ha també els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, en els quals esmerçà molta energia. Va ser president del que es va celebrar a Andorra l'any 1988.

Un segon camp és el seu treball en l'àmbit de l'Institut d'Estudis Catalans. De l'Institut en formaren part també els seus germans, Enric, que en fou president, i Lluís, Oriol, membre de la Secció de Ciències Biològiques, des del 1985. De l'Institut, en penja, com a filial, la Societat Catalana de Biologia, creada ja per l'impuls d'August Pi-Sunyer, i de la qual Casassas fou també president i on fou important la seva petjada principalment organitzativa.

Jacint CORBELLA
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de Barcelona

JORDI CASTELLANOS I VILA
(1946-2012)

Jordi Castellanos i Vila moria a Barcelona el 19 d'octubre de 2012, tot just complerts els 66 anys, a conseqüència d'un tumor cerebral que se li havia manifestat el darrer dia del 2011. Havia nascut a Tagamanent (Vallès Oriental) —el quart de set germans— l'11 de setembre de 1946, al nucli de Santa Eugènia del Congost, propietat provinent de la família materna. Hi va residir fins que deixà de ser rendible carbonar i en general explotar la terra i els boscos, de manera que al principi dels anys cinquanta, amb la generalització del petroli i altres combustibles per a la cuina i altres usos domèstics, el seu pare retornà a la seva professió de farmacèutic, a Barcelona, on